

HỌC VIỆN THÁNH GIUSE – DÒNG TÊN VIỆT NAM

Bộ môn: Phụng Vụ

Giáo sư hướng dẫn: Giuse Đỗ Đình Tư, C.S.S.R.

Thực Hành Nghi Thức An Táng Trong Các Đan Viện Ở Rôma

Học viên thực hiện

Gioakim Phạm Quang Vinh, C.P.

Email: phamquangvinh0901@gmail.com

Tháng 09 năm 2021

Mục Lục

Dẫn Nhập	1
I. Nghi Thức An Táng Của Rôma Những Thế Kỷ Đầu	1
II. Nghi Thức An Táng Trong Các Đan Viện Ở Rôma	3
III. Ý Nghĩa Thần Học Của Nghi Thức An Táng Được Thực Hành Trong Các Đan Viện..	6
Kết Luận.....	7
Thư Mục Tham Khảo.....	8

Dẫn Nhập

Trong cuộc đời này đã là con người thì không ai có thể tránh khỏi cái chết. Vì thế, việc tổ chức một nghi thức hay một nghi lễ cho người qua đời là một điều thiết yếu. Mỗi quốc gia khác nhau sẽ có những văn hóa và tập tục cho việc thực hành nghi thức an táng khác nhau. Việc đi về nguồn để hiểu về những thực hành an táng của người xưa trong quá khứ sẽ làm nổi bật lên những giá trị hiện tại. Đối với người Kitô hữu cũng vậy, để có một cử hành phụng vụ nghi thức an táng đầy đủ như ngày hôm nay, những cử hành này cũng khởi đi từ trong hoàn cảnh văn hóa – lịch sử Kitô giáo cụ thể, với những thực hành nghi thức trong các cộng đoàn sơ khai. Đặc biệt, với sự phát triển của các đan viện ở những thế kỷ đầu, những cử hành an táng trong các đan viện đã ảnh hưởng và đóng góp cho nghi thức phụng vụ an táng của Giáo hội. Vậy để làm rõ thêm điều người viết vừa trình bày, bài viết ngắn này người viết sẽ tìm hiểu và đi sâu vào việc thực hành nghi thức an táng trong các đan viện, ảnh hưởng một phần từ truyền thống văn hóa của người Rôma và một phần được hình thành từ những thực hành tôn giáo qua các thế kỷ đầu. Như vậy, để có một cái nhìn rõ hơn về nghi thức an táng trong các đan viện, trước tiên người viết sẽ tìm hiểu nghi thức an táng của người Rôma ở những thế kỷ đầu. Tiếp đến, phụng vụ nghi thức an táng trong các đan viện được cử hành ra sao và cuối cùng đâu là những ý nghĩa thần học của các nghi thức an táng trong các đan viện.

I. Nghi Thức An Táng Của Rôma Những Thế Kỷ Đầu

Trước khi các nghi thức an táng được viết thành văn thì các nghi thức này đã được thực hành trong cộng đoàn Rôma. Ở những thế kỷ đầu với nền văn hóa Greco – Roman¹ đã ảnh hưởng trên mọi mặt của đời sống, văn hóa, kinh tế, chính trị và ngay cả nghi thức an táng. Tuy những pha trộn phức hợp giữa hai nền văn hóa, nhưng những nghi thức an táng vẫn mang đậm theo hình thức của người Rôma. Những nghi thức an táng được chép lại hay được các Kitô hữu kế thừa qua những thực hành để diễn tả niềm tin của họ về cái chết và sự sống đời sau. Đối với những người Kitô hữu, họ rất tôn trọng và cẩn thận với thân xác của người qua đời. Đây cũng được xem như là truyền thống tốt đẹp từ xa xưa của Giáo hội sơ khai.²

1. Văn hóa Greco-Roman là một nền văn hóa pha trộn giữa kiến trúc, ý tưởng, truyền thống và phong tục được hình thành từ sự hợp nhất của các dân tộc Hy Lạp và La Mã từ TK II TCN khi người La Mã chinh phục Hy Lạp và bắt đầu đồng hóa văn hóa của họ.. (<https://vi.thpanorama.com/articles/historia/cultura-grecolatina-origen-caracteristicas-influencia.html>)

2. Richard Rutheford & Tony Barr, *The Death of a Christian: The Order of Christian Funerals* (Minnesota: Liturgical Press, 1990), 14.

Nghi thức an táng cổ của Rôma được tìm thấy nơi những quy chế Rôma (Roman Ordines) trong các bản văn: Ordo XLIX (O), Codex Phillips 1667 (PH), the Sacramentary of Rheinau (RH), and Cologne Ms. 123 (K). O là sách nghi lễ Rôma đầu tiên trong đó gồm có các nghi thức cổ nhất về phụng vụ an táng Rôma và đã được M. Andrieu xuất bản trong cuốn *Ordines Romani*.³ Cụ thể:⁴

Truyền thống đầu tiên được tìm thấy trong nghi thức *Codex Phillips 1667* phản ánh hình thức cơ bản đơn giản nhất của phụng vụ an táng Rôma. Thi thể được đặt trong nhà, sau đó được đưa đến nghĩa trang nhà thờ - là nơi chôn cất thi hài. Tuy nhiên, truyền thống này không đề cập tới nghi thức cho người sắp qua đời rước Cửa Ăn Đàng và cộng đoàn hiệp nhau dâng lời cầu nguyện. Nói cách khác, *Codex Phillips 1667* không có nghi thức chuẩn bị cho người sắp qua đời.

Truyền thống thứ hai tổng quát hơn trong nghi thức *Ordo XLIX* đã thêm vào: (1) những nghi thức chuẩn bị cho người chết; (2) các nghi thức an táng chính trước khi đưa thi hài người chết tới nghĩa trang của nhà thờ.

Truyền thống thứ ba trong nghi thức *the Sacramentary of Rheinau* và *Cologne Ms. 123* phân biệt với những truyền thống trước đó. Ngoài những nghi thức chuẩn bị cho người chết, và đưa thi hài tới nhà thờ để cử hành Thánh Lễ an táng, thì *the Sacramentary of Rheinau* và *Cologne Ms. 123* còn trình bày thêm giai đoạn cuối của nghi thức an táng. Cụ thể, sau khi đưa thi hài tới nghĩa trang, cộng đoàn sẽ cùng nhau cầu nguyện, có hát các bài thánh ca (được hát cho người đã qua đời).

Như vậy, dựa vào các nghi thức an táng có trong: *Ordo XLIX*, *Codex Phillips 1667*, *the Sacramentary of Rheinau*, and *Cologne Ms. 123*, chúng ta có thể thấy những nghi thức phụng vụ cho lễ an táng được phát triển từ những nghi thức đơn giản tới đầy đủ hơn. Từ việc chuẩn bị cho người chết, tới Thánh Lễ an táng tại nhà thờ và cuối cùng là các nghi thức tại nghĩa trang.

Tuy nhiên, nghi thức an táng ở Rôma những thế kỷ đầu sẽ tuân theo nhiều truyền thống khác nhau. Một Thánh Lễ an táng ở thành phố sẽ long trọng hơn ở nông thôn, và của một giáo sĩ nói chung sẽ long trọng hơn của một giáo dân. Ngoài ra, mỗi cộng đồng địa

3. Vincent Owusu, "Funeral Rites in Rome and the Non-Roman West," in *Handbook for Liturgical Studies: Sacraments and Sacramentals – Volume 4*, ed. Anscar J. Chupungco (Minnesota: Liturgical Press, 2000), 355-357.

4. *Ibid.*, 357.

phương phải tuân theo tục lệ phụng vụ truyền thống của riêng mình. Chính vì thế, thật sự chúng ta cũng không chắc trong thời kỳ đầu, mọi Kitô hữu khi đã qua đời đều có thể được chôn cất theo các nghi thức phụng vụ như đã đề cập ở trên hay sẽ tùy vào một số truyền thống địa phương.⁵ Trong đó, chúng ta phải kể đến các nghi thức an táng trong các đan viện ở Rôma từ những thế kỷ đầu.

II. Nghi Thức An Táng Trong Các Đan Viện Ở Rôma

Đời sống đan tu đã xuất hiện trong những thế kỷ thứ III nhưng được Giáo hội Kitô giáo công nhận ở thế kỷ thứ IV. Các đan viện ở phía Tây thuộc Rôma được đặt nền móng trên các hiến luật của Thánh Biển Đức.⁶ Ngài đã soạn ra những quy định trong tu viện để giúp đời sống đan tu có trật tự và tổ chức. Đời sống đan tu trong các tu viện không chỉ quan trọng trong việc giữ gìn và phát triển phụng vụ nói chung, nhưng còn phát triển về nghi thức an táng nói riêng. Nghi thức an táng trong Giáo hội đã xuất hiện ngay từ những thế kỷ đầu, tuy nhiên các đan viện đã có một vị trí quan trọng trong việc hình thành nghi thức an táng đặc trưng và ảnh hưởng trên nghi thức phụng vụ an táng của người Rôma những thế kỷ sau này.

Đầu tiên là việc chăm sóc cho các đan sĩ sắp qua đời. Đây là một trong những nghĩa cử cao đẹp trong các đan viện. Ngay từ ban đầu các đan sĩ đặc biệt quan tâm chăm sóc đến những người hấp hối và sắp qua đời. Khi một đan sĩ trong đan viện sắp qua đời, viện phụ (Abbot) sẽ đến bên người đan sĩ ấy trong giờ lâm chung hay hấp hối, để nghe giải tội và xức dầu cho vị đan sĩ ấy. Cộng đoàn cùng hiện diện bên cạnh vị đan sĩ hấp hối để đọc các thánh vịnh và các bài tụng ca có thể là *Subvenite Sancti* và Thánh vịnh 113.⁷

Các đan sĩ trong đan viện có trách nhiệm và tình liên đới trong việc ở bên cạnh người anh em đang hấp hối. Người đan sĩ hấp hối này sẽ được đặt trên giường, rải tro và mặc áo vải thô như là việc tỏ lòng sám hối và đền tội. Vị ấy được mời gọi xưng kinh Tin Kính cùng với cộng đoàn, nếu không cộng đoàn sẽ xưng kinh này thay cho người đang hấp hối. Việc ở bên cạnh người hấp hối trong giờ lâm chung được xem là một trách nhiệm cho các đan sĩ trong đan viện.⁸

5. Ibid., 358.

6. "Monasticism," Britannica, accessed September 3, 2021.
<https://www.britannica.com/topic/Christianity/Monasticism>

7. Vincent Owusu, "Funeral Rites in Rome and the Non-Roman West," 362.

8. Ibid.

Thánh giá và nến được đặt xung quanh người hấp hối, cộng đoàn cùng hiệp thông để phó thác linh hồn của người anh em đang hấp hối cho Chúa. Giờ phút người hấp hối trút hơi thở cuối cùng thì cộng đoàn xướng kinh chiều và kinh sáng sau đó nói lời từ biệt với người đan sĩ qua đời. Một lúc sau, một số đan sĩ sẽ lắc chuông, mang Thánh giá nến cao, nước thánh, đèn và lư hương, các đan sĩ khác sẽ tắm gội cho vị đan sĩ mới qua đời. Tiếp đến, những đan sĩ trong cộng đoàn sẽ mặc tu phục cho vị đan sĩ quá cố, và được đặt vào trong hòm.⁹

Thi hài vị đan sĩ sẽ được mang đến nhà thờ và các bài thánh vịnh vẫn tiếp tục vang lên cho đến khi thi hài được chôn cất. Thánh Lễ sẽ được cử hành vào ngày sau đó với việc xông hương của phó tế cho thi hài vị đan sĩ sau khi đã xông hương bàn thờ. Thi hài được mang đến nơi chôn cất trong khi thánh vịnh vẫn được xướng lên trong tiến trình này. Khi đến nơi chôn cất, linh mục xông hương thi hài và rảy nước phép, sau đó thi hài được đặt xuống mộ phần.¹⁰

Hơn nữa, những cách thức tổ chức tang lễ trong đan viện có từ nhiều nguồn trong nghi thức chôn cất thời Trung Cổ. Trong *Rational Divinorum Oficiorum*, William Durandus (1230 – 1296) nói đến việc đọc cuộc thương khó bên giường người sắp qua đời¹¹:

Kinh phụng vụ cho người qua đời được xem là có nguồn gốc từ đan viện và được chia làm hai phần chính yếu: phần một là kinh chiều được đọc trong khi thi hài đang được chuẩn bị cho việc chôn cất. Phần hai là kinh sáng và kinh chiều được xướng vào ngày hôm sau và mỗi phần được trích từ sách Gióp. Tác giả Durandus nhấn mạnh đến nghi thức an táng của Giáo hội Tây Phương trong thời Trung Cổ. Nghi thức an táng cho người qua đời diễn ra tương tự như việc tưởng nhớ lại Tam Nhật Thánh (*Triduum Sacrum*). Trong ba ngày này thì kinh Vinh Danh, Halleluia và những hình thức vui mừng đều bị cấm. Theo Durandus thì thời điểm này là thời gian của sự đau buồn, khóc lóc cho nên những ca vịnh thể hiện sự vui mừng không nên dùng.¹²

Ngoài ra, chúng ta còn tìm thấy các nghi thức phụng vụ an táng nơi các đan viện Cluny ở thế kỷ X.¹³ Thực hành các nghi thức an táng được giữ gìn và phát triển mạnh mẽ nơi trong các đan viện Cluny. Điều đầu tiên dễ thấy rõ nhất là các sách về phụng vụ được các đan sĩ ghi chép lại. Trong thời Trung Cổ, đan viện được xem là trung tâm thần học và nền tảng của cả

9. Vincent Owusu, “*Funeral Rites in Rome and the Non-Roman West*” 362.

10. Samuel Ayinbora Atinga, “*Death and Dying: A Study of the Mortuary Rites of the Frafra of Northern Ghana in the Light of the Christian Funeral Liturgy an Attempt at Inculturation*” (Doctor’s Degree in Theology., Katholieke Universiteit Leuven, Belgium, 2006), 136.

11. Vincent Owusu, “*Funeral Rites in Rome and the Non-Roman West*,” 363.

12. Samuel Ayinbora Atinga, “*Death and Dying*,” 137.

13. Vincent Owusu, “*Funeral Rites in Rome and the Non-Roman West*,” 362.

đòi sống thế tục lẫn tâm linh của con người thời bấy giờ. Các nghi lễ ở đan viện thì được diễn ra một cách bài bản hơn với việc cử hành và suy niệm của các đan sĩ về cái chết. Nghi thức cho vị đan sĩ đang hấp hối diễn ra với việc Đan Viện Trưởng thực hiện bí tích sám hối, xúc dầu và trao Cửa Ăn Đàng (*Viaticum*), còn các đan sĩ khác thì hợp ý cầu nguyện đời theo người hấp hối.

Cửa Ăn Đàng (*Viaticum*) không phải do người Kitô hữu tạo ra hay ngữ nghĩa bị giới hạn trong việc thực hành cho người chết. Hạn từ *Viaticum* ngay từ truyền thống Hy Lạp cổ xem như là một cuộc hành trình với những thứ cần thiết như thức ăn, tiền, quần áo... Họ cho rằng cái chết là một cuộc hành trình nên người qua đời cần lộ phí cho cuộc hành trình này. Vì thế họ thường bỏ một đồng tiền vào miệng của người qua đời như một sự đảm bảo cho cuộc hành trình được diễn ra tốt đẹp. Thêm vào đó, *Viaticum* còn được sử dụng như hình ảnh ẩn dụ cho việc rời bỏ thế giới này và đến một thế giới mới. Nghĩa cuối cùng của hạn từ này được dùng trong phụng vụ thánh thiêng và được xem như là Cửa Ăn Đàng cho người sắp qua đời.¹⁴

Các đan sĩ và người hấp hối cùng nhau hát Kinh Tin Kính, một cây thánh giá và một cây nến sáng được đặt nơi người đan sĩ đang hấp hối. Thời điểm lìa đời thì người đan sĩ được rắc tro, cánh cửa đan viện được đóng mạnh lại báo hiệu việc linh hồn người đan sĩ đã về với Chúa. Tiếp đến, cộng đoàn cùng nhau hát thánh vịnh và thánh vịnh được dùng trong lúc này đó là thánh vịnh vào lúc bình minh. Sau đó, thi hài được tắm rửa, mặc quần áo và đặt trên xe tang. Xe tang được đẩy đi tới nhà thờ để cử hành nghi lễ an táng, tại nơi này vị phó tế sẽ xông hương người qua đời; khi Thánh Lễ kết thúc thì thi hài người đan sĩ được đưa đến nơi chôn cất. Trong lúc cộng đoàn di chuyển đến nơi chôn cất thì thánh vịnh vẫn tiếp tục hát cho đến khi chôn cất thi hài. Nếu như linh mục có mặt tại nghĩa trang, thì thi hài người đan sĩ sẽ được xông hương và rảy nước thánh. Sau khi chôn cất xong mọi người quay lại nhà thờ và những tiếng chuông sẽ được ngân lên.¹⁵

Vậy các nghi thức an táng được thực hành trong các đan viện diễn tả điều gì về mặt thần học trong những thế kỷ đầu của Giáo hội?

14. "Viaticum," Newadvent, accessed September 6, 2021.
<https://www.newadvent.org/cathen/15397c.htm>

15. Vincent Owusu, *Funeral Rites in Rome and the Non-Roman West*, 362.

III. Ý Nghĩa Thần Học Của Nghi Thức An Táng Được Thực Hành Trong Các Đan Viện

Thiên Chúa là Chúa của sự sống và lời nguyện của các Kitô hữu trong các nghi thức an táng tại Rôma mời gọi chúng ta thực hiện: *Deus apud quem Omnia morientia vivunt*. Lời nguyện này có nghĩa là chúng ta cùng chết với Đức Kitô và được sống lại với Người. Thánh Phaolô cũng diễn tả niềm tin về sự chết và sống lại trong thư thứ 1 gửi giáo đoàn Thêxalônica.¹⁶

Nền thần học phụng vụ an táng xem cái chết như một mầu nhiệm vượt qua. Cái chết của Đức Kitô được xem như là chìa khóa để mở ra cánh cửa thiên đàng cho những ai tin vào Người. Cái chết trong niềm tin vào Đức Kitô được xem như là một hành trình dẫn đến Chúa Cha và sự sống lại của Đức Giêsu Kitô vượt trên quyền lực tử thần.¹⁷

Thánh Thể như là Cửa Ăn Đàng cho người Kitô hữu trong hành trình tiến về quê trời. Linh hồn người qua đời sẽ được nuôi dưỡng bởi Mình và Máu Đức Kitô hiện diện trong Thánh Thể. Người qua đời được mời gọi để chết và sống lại trong vinh quang cùng với Đức Kitô như lời Ngài đã hứa: “Ai ăn thịt và uống máu tôi, thì được sự sống muôn đời, và tôi sẽ cho người ấy sống lại vào ngày sau hết.” (Gioan 6:54)

Truyền thống an táng Rôma và những nghi thức phụng vụ an táng trong các đan viện diễn tả tính cá biệt và tính cộng đoàn. Người Kitô hữu luôn có sự đồng hành của Giáo hội lễ hành và thiên quốc từ ban đầu cho đến khi chôn cất. Cộng đoàn xoay quanh người hấp hối để khẩn cầu cùng Chúa thông qua lời cầu bầu của Giáo hội, để đưa dẫn người ra đi bước vào thành thánh Giêrusalem trên trời. Sự hiệp thông của cộng đoàn bên cạnh người qua đời cùng với những lời kinh như nói lên một niềm hy vọng trong ngày sum họp trên quê trời.¹⁸

Việc đặt nền và tám xác cho người qua đời cũng mang một ý nghĩa thần học như là việc nhắc lại bí tích Rửa Tội. Nền họa lại hình ảnh người qua đời đã được trao ban khi chịu phép

16. (1 Tx 4:13-14) Thừa anh em, về những ai đã an giấc ngàn thu, chúng tôi không muốn để anh em chẳng hay biết gì, hầu anh em khỏi buồn phiền như những người khác, là những người không có niềm hy vọng. Vì nếu chúng ta tin rằng Đức Giêsu đã chết và đã sống lại, thì chúng ta cũng tin rằng những người đã an giấc trong Đức Giêsu, sẽ được Thiên Chúa đưa về cùng Đức Giêsu.

17. (Rm 6:3-5) Anh em không biết rằng: khi chúng ta được chìm vào nước thanh tẩy, để thuộc về Đức Kitô Giêsu, là chúng ta được chìm vào trong cái chết của Người sao? Vì được chìm vào trong cái chết của Người, chúng ta đã cùng được mai táng với Người. Bởi thế, cũng như Người đã được sống lại từ cõi chết nhờ quyền năng vinh hiển của Chúa Cha, thì chúng ta cũng được sống một đời sống mới. Thật vậy, vì chúng ta đã nên một với Đức Ki-tô nhờ được chết như Người đã chết, thì chúng ta cũng sẽ nên một với Người, nhờ được sống lại như Người đã sống lại.

18. Vincent Owusu, *Funeral Rites in Rome and the Non-Roman West*, 373 - 374.

rửa và tuyên xưng đức tin tại *Commendatio animae*. Bên cạnh đó, người qua đời còn được tắm rửa như gợi nhớ lại phép Rửa Tội đã được lãnh nhận khi còn sống trên trần gian. Sau đó người qua đời được mặc quần áo như diễn tả việc mặc lấy trang phục thiên quốc (Heavenly dress) để tiến vào Nước Trời.¹⁹

Những thánh vịnh được xướng lên từ lúc vị đan sĩ hấp hối cho đến khi chôn cất tại mộ phần. Đức tin Kitô giáo căn bản này diễn tả khi Giáo hội hát thánh vịnh vượt qua và loan báo cuộc khổ nạn của Chúa Giêsu cho người hấp hối. Thêm vào đó là sự hiệp thông trong Cửa Ăn Đàng để rồi bí tích này đảm bảo cho sự sống lại với Chúa Giêsu của người đã qua đời.

Kết Luận

Qua bài trình bày ngắn về các nghi thức phụng vụ an táng của các đan sĩ ở những thời kì đầu của Giáo hội, người viết hi vọng đã cung cấp một cái nhìn rõ hơn về những thực hành của nghi thức an táng trong các đan viện ở Rôma. Thứ nhất, những nghi thức an táng trong các đan viện ở Rôma được hình thành từ chính đời sống văn hóa – xã hội của người Kitô hữu thời bấy giờ trong tục lệ chôn cất người chết. Thứ hai, những nghi thức an táng trong các đan viện được phát triển đầy đủ và mang đậm tính Kitô giáo. Cụ thể, những nghi thức chuẩn bị cho người sắp qua đời, nghi thức trước khi đưa thi hài đến nhà thờ, phụng vụ Thánh Lễ an táng và nghi thức chôn cất thi hài. Thứ ba, những nghi thức an táng dần dần tách ra khỏi những tục lệ chôn cất của người Rôma để mang dấu ấn phụng vụ an táng Kitô giáo về mặt thần học cũng như cử hành.

Khi nói tới khía cạnh thần học của nghi thức an táng trong các đan viện, chúng ta không tách ý nghĩa thần học trong các thực hành phụng vụ an táng trong các đan viện ra khỏi đời sống Giáo hội. Qua những nghi thức này, ý nghĩa thần học được diễn tả một cách đặc biệt: thứ nhất là sự ý thức và tôn trọng thân xác của con người khi còn sống cũng như khi đã qua đời. Thứ hai, những cử hành này cho thấy được niềm tin vào Đức Kitô chịu chết và phục sinh. Thứ ba, diễn tả ý nghĩa của sự hiệp thông giữa người còn sống và người đã qua đời.

19. Ibid., 375.

Thư Mục Tham Khảo

Atinga, Samuel Ayinbora. “*Death and Dying: A Study of the Mortuary Rites of the Frafra of Northern Ghana in the Light of the Christian Funeral Liturgy an Attempt at Inculturation.*” Doctor’s Degree in Theology. Katholieke Universiteit Leuven, Belgium, 2006.

Britannica. “Monasticism.” Accessed September 3, 2021.

<https://www.britannica.com/topic/Christianity/Monasticism>.

Newadvent. “Viaticum.” Accessed September 6, 2021.

<https://www.newadvent.org/cathen/15397c.htm>.

Owusu, Vincent. “*Funeral Rites in Rome and the Non-Roman West.*” in *Handbook for Liturgical Studies: Sacraments and Sacramentals – Volume 4*, edited by Anscar J. Chupungco. Minnesota: Liturgical Press, 2000.

Rutheford, Richard & Tony Barr. *The Death of a Christian: The Order of Christian Funerals*. Minnesota: Liturgical Press, 1990.